

Iwona Wrońska

- ▶ Uniwersytet w Białymstoku
(University of Białystok, Poland)
- ▶ e-mail: wronska@uwb.edu.pl
- ▶ ORCID: 0000-0002-8945-3545

Ewelina Cała-Wacinkiewicz

- ▶ Uniwersytet Szczeciński
(University of Szczecin, Poland)
- ▶ e-mail: ewelina.cala-wacinkiewicz@usz.edu.pl
- ▶ ORCID: 0000-0002-5439-4653

Maciej Nyka

- ▶ Uniwersytet Gdański
(University of Gdansk, Poland)
- ▶ e-mail: maciej.nyka@prawo.ug.edu.pl
- ▶ ORCID: 0000-0003-0786-7785

DOI: 10.15290/mhi.2025.24.01.26

**REGUŁY Z BANGKOKU – (NIEOCZYWISTYM?) STANDARD
KSZTAŁTUJĄCYM STATUS KOBIET
W WARUNKACH IZOLACJI PENITENCJARNEJ****Abstrakt**

Zróznicowane kontekstowo analizy poświęcone szczególnej wartości, za jaką uznać trzeba godność i zasadę równości płci, nie mogą pomijać ustaleń odnoszących się do kategorii osób ze szczególnymi potrzebami, a takimi są kobiety w detencji. Wskazana intuicja naukowa nie tylko legła u podstaw rozważań poświęconych tej grupie społecznej, ale nade wszystko ukierunkowała sposób myślenia o ich prawach w stronę przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne w dniu 21 grudnia 2010 roku Rezolucji 65/229 zatytułowanej Reguły Narodów Zjednoczonych dotyczące postępowania z kobietami

pozbawionymi wolności i środków nieizolacyjnych dla przestępców płci żeńskiej – tak zwanej Reguły z Bangkoku. Jeśli dodatkowo wziąć pod uwagę, że w 2025 roku przypada piętnastolecie ich przyjęcia, to nadając niniejszemu opracowaniu jubileuszowy charakter, uzasadnia się podjęcie badań w zakresie tytułowej problematyki, a hipoteza, że Reguły z Bangkoku to narzędzie, poprzez które materializuje się jedna z kategorii praw człowieka, jaką są prawa kobiet w detencji, nabiera dodatkowego znaczenia.

Za główny cel badawczy niniejszego opracowania przyjęto – mimo pewniej nieoczywistości tego twierdzenia – że status Reguł z Bangkoku sprowadza je na grunt standardu kształtującego status kobiet w warunkach izolacji penitencjarnej. Niniejsze opracowanie ma charakter faktograficzny, determinowany historycznie warunkowanym procesem oddziaływania analizowanych Reguł nie tylko na *soft law*, lecz także – a może i przede wszystkim – na międzynarodowe prawo praw człowieka. W opracowaniu zastosowanie znajdzie metoda analityczna oraz formalnodogmatyczna.

Słowa kluczowe: prawa kobiet w detencji, zasada równości płci, inkluzja

THE BANGKOK RULES – (UNOBVIOUS?) STANDARD DETERMINING THE STATUS OF WOMEN IN PRISON

Abstract

Context-specific analyses devoted to the special value that dignity and the principle of gender equality must be recognised, cannot ignore findings relating to the category of people with special needs, which regards women in detention. The indicated scientific intuition not only laid the foundation for the considerations devoted to this social group, but above all directed the way of thinking about their rights towards the Resolution 65/229 adopted by the General Assembly on 21 December 2010, entitled the “United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-custodial Measures for Women Offenders” – the so-called the “United Nations Rules”. If, in consideration of the fact that 2025 marks the 15th anniversary of their adoption, it is justified to undertake research into the issues mentioned in the title, and the hypothesis that the Bangkok Rules are a tool through which one of the categories of human rights, namely the rights of women in detention, is materialised, takes on additional significance.

The main research objective of this study is to determine whether the status of the Bangkok Rules makes them a standard that shapes the status of women in prison isolation conditions. This study is factual in nature, determined historically by the process of the analysed Rules’ impact not only on the soft law, but also – and perhaps primarily – on the international human rights law. The study will apply an analytical and formal-dogmatic method.

Keywords: : women’s rights in detention, gender equality, inclusion

1. Wstęp

Problematyka sytuacji kobiet w więzieniach jest często pomijana w pracach naukowych dotyczących systemów penitencjarnych nie tylko w Polsce, lecz także na świecie¹. Mimo współczesnego, szeroko rozbudowanego systemu ochrony praw człowieka, obejmującego także wymiar penitencjarny, więźniarki nadal padają ofiarami nadużyć systemu więziennictwa, zwłaszcza na płaszczyźnie braku dostosowania struktury organizacyjnej do ich szczególnych potrzeb². Statystyki służb więziennych wskazują, że przestępczość kobiet jest znacznie niższa od przestępczości mężczyzn i być może mniejsza liczba więźniarek w zakładach karnych powoduje, iż ich prawa, wolności i szczególne potrzeby są respektowane w mniejszym zakresie.

Dyskusja na ten temat ma szczególne znaczenie zwłaszcza w tych systemach państwowych, w których poziom ochrony praw człowieka nadal pozostawia wiele do życzenia zarówno w kontekście standardów prawnych, jak i praktyki władz państwowych. Aktualności tej kwestii dodają ostatnie badania statystyczne, wskazujące na wzrost przestępczości kobiet, a co za tym idzie – wzrost liczby kobiet osadzonych w placówkach penitencjarnych. Najnowsze, piąte wydanie Światowej Listy Populacji Więźniarek zawiera dane obejmujące tymczasowo aresztowanych i skazanych w 221 systemach więziennictwa, w okresie od 2000 roku do 31 sierpnia 2022 roku³.

W analizowanym przedziale czasowym ponad 740 tysięcy kobiet i dziewcząt na całym na świecie było osadzonych w zakładach karnych. Powyższe dane nie są kompletne, gdyż dane z pięciu państw nie są dostępne, a informacje z Chin są niepełne, dlatego też rzeczywista liczba osadzonych tam więźniarek jest wyższa – przypuszczalnie

¹ J. Deputat, *Problematyka odbywania kary pozbawienia wolności przez kobiety*, „Kortowski Przegląd Prawniczy” 2018, nr 3, s. 1.

² Zob. szerzej: T. Kalisz, *Populacja kobiet osadzonych w polskich jednostkach penitencjarnych*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 2006, t. 20, s. 263; R. Sadzuga, *Macierzyństwo czynnikiem wspomagającym resocjalizację kobiet w zakładach karnych*, [w:] *Współczesne wyzwania dla systemów penitencjarnych na świecie*, red. M.M. Szwejkowska, K.D. Ryś, Olsztyn 2016, s. 205.

³ R. Walmsley, *World Female Imprisonment List (fifth edition). Women and girls in penal institutions, including pre-trial detainees/remand prisoners*, Institute of Crime & Justice Policy Research, World Prison Brief 2022, s. 2, https://www.prisonstudies.org/sites/default/files/resources/downloads/world_female_imprisonment_list_5th_edition.pdf (dostęp: 15.10.2025).

wynosi około miliona kobiet. Oznacza to, że liczba kobiet i dziewcząt przebywających w więzieniach na świecie wzrosła w badanym okresie o prawie 60 procent, bowiem już tylko w 2000 roku łączną liczbę osadzonych kobiet szacowano na około 466 tysięcy. W tym samym czasie – od 2000 do 2022 roku – liczba mężczyzn w więzieniach wzrosła o około 22 procent. Kobiety i dziewczęta stanowią blisko 7 procent światowej populacji więźniów, w kontynentalnym podziale: około 3 procent w Afryce, około 6 procent – w Europie, blisko 7 procent w Oceanii, nieco ponad 7 procent w Azji i 8 procent w obu Amerykach.

Najwyższa liczba więźniarek na świecie występuje w Stanach Zjednoczonych – ponad 211 tysięcy, w Chinach ponad 145 tysięcy (nie jest znana liczba kobiet przebywających tam w aresztach), w Brazylii około 43 tysięcy, Rosji około 40 tysięcy, w Tajlandii około 33 tysięcy, w Indiach około 23 tysięcy, na Filipinach około 16,5 tysiąca, w Wietnamie nieco ponad 15 tysięcy, w Indonezji około 14 tysięcy, w Meksyku około 13 tysięcy i w Turcji ponad 12 tysięcy⁴.

Analiza statystyczna w kontekście liczby osadzonych kobiet pozwala na sformułowanie pewnych uogólnień celem egzemplifikacji tezy, iż w wielu państwach jednostki penitencjarne są zaprojektowane bardziej dla więźniów płci męskiej niż żeńskiej, w wyniku czego dochodzi do naruszania zasady równości płci.

Wskazana zmiana składu populacji więziennej, wskazująca na wzrost liczby kobiet przebywających w zakładach karnych w ostatnich dekadach, uwypukla jednocześnie, iż duża część zakładów karnych nie reaguje skutecznie na szczególne potrzeby kobiet wynikającą z odmienności płciowej⁵, w takich obszarach, jak higiena, opieka zdrowotna, opieka psychologiczna, resocjalizacja⁶, rodzicielstwo czy położenie dzieci przebywających z matkami w zakładach karnych⁷. Kobiety zdecydowanie trudniej

⁴ Ibidem.

⁵ Szerzej o odmienności biologicznej płci: D. Blum, *Mózg i płeć. O biologicznych różnicach między kobietami i mężczyznami*, Warszawa 2000; *Kobiety i mężczyźni: odmienne spojrzenia na różnice*, red. B. Wojciszke, Gdańsk 2002; B. Wojciszke, *Człowiek wśród ludzi. Zarys psychologii społecznej*, Warszawa 2002.

⁶ Szerzej: H. Machel, *Przestępczość kobiet i wobec kobiet – spojrzenie kryminologiczno-penitencjarne*, „Resocjalizacja Polska” 2014, nr 8, s. 13–25.

⁷ M. Kaczmarczyk, M. Drąg, *Macierzyństwo w izolacji. Sytuacja osadzonych matek w Domu Matki i Dziecka*, „Biografistyka Pedagogiczna” 2023, nr 2, t. 8, s. 567–589.

znoszą izolację więzienną, zarówno pod względem fizycznym, jak i psychicznym. Swoista biologiczna odrębność kobiet, ich macierzyństwo, silniejszy niż u mężczyzn związek emocjonalny z bliskimi, sprawiają, iż stanowią one kategorię osób wymagających odrębnego i zarazem specyficznego traktowania podczas izolacji penitencjarnej.

Na ten problem zwracają uwagę organy międzynarodowej kontroli przestrzegania praw człowieka, wskazując na potrzebę poprawy standardów normatywnych, praktyki władz państwowych oraz zapewnienia większej transparentności w traktowaniu więźniarek, w szczególności zaś potrzebę uwzględniania aspektów płci w trakcie ustalania warunków odbywania kary pozbawienia wolności⁸.

Realizacja tego wyzwania oparta została na przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne 21 grudnia 2010 roku Rezolucji 65/229 zatytułowanej Reguły Narodów Zjednoczonych, dotyczącej postępowania z kobietami pozbawionymi wolności i środków nieizolacyjnych dla przestępców płci żeńskiej – tak zwanej Reguły z Bangkoku (dalej jako Reguły z Bangkoku lub Reguły)⁹. Jej postanowienia wyznaczają perspektywę badawczą niniejszego opracowania. Szczególne potrzeby kobiet osadzonych stanowią problem wieloaspektowy¹⁰. Praktycy i teoretycy prawa często odmiennie postrzegają status kobiet więźniarek ze względu na zróżnicowanie krajowe standardy normatywne i leżące u ich podstaw uwarunkowania społeczne, zwłaszcza w tych państwach, w których kultura poszanowania praw człowieka jest słabo rozwinięta w płaszczyźnie normatywnej.

Reguły z Bangkoku to swoisty drogowskaz właściwej realizacji zasady równości płci w warunkach izolacji penitencjarnej – zasady, która zakotwiczona jest normatywnie w zasadzie poszanowania godności człowieka. Zróżnicowane kontekstowo analizy

⁸ Subcommittee on Prevention of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, Prevention of torture and ill-treatment of women deprived of their liberty, approved by the Subcommittee at its twenty-seventh session (16–20 November 2015), CAT/OP/27/1, pkt. 9, s. 2

⁹ Rezolucja 65/229 przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne w dniu 21 grudnia 2010 roku Reguły Narodów Zjednoczonych dotyczące postępowania z kobietami pozbawionymi wolności i środków nieizolacyjnych dla przestępców płci żeńskiej (reguły z Bangkoku), A/RES/65/229.

¹⁰ Zob. szerzej: M. Kaczmarczyk, B. Toroń-Fórmanek, *Osadzone. Sytuacja społeczna kobiet w izolacji penitencjarnej*, Toruń 2022; M. Teleszewska, *Wykonywanie kary pozbawienia wolności wobec kobiet*, Białystok 2018.

poświęcone szczególnej wartości, za jaką uznać trzeba godność i zasadę równości płci, nie mogą pomijać ustaleń, odnoszących się do kategorii osób ze szczególnymi potrzebami, a takimi są kobiety w detencji.

Wskazana intuicja naukowa nie tylko legła u podstaw rozważań poświęconych tej grupie społecznej, ale nade wszystko ukierunkowała sposób myślenia o ich prawach w stronę uchwalonych Reguł z Bangkoku. Jeśli dodatkowo wziąć pod uwagę, że w 2025 roku przypada piętnastolecie ich przyjęcia, to nadając niniejszemu opracowaniu jubileuszowy charakter, uzasadnia się podjęcie badań w zakresie tytułowej problematyki, a hipoteza, że Reguły z Bangkoku to narzędzie, poprzez które materializuje się jedna z kategorii praw człowieka, jaką są prawa kobiet w detencji, nabiera dodatkowego znaczenia.

Za główny cel badawczy niniejszego opracowania przyjęto – mimo pewniej nieoczywistości tego twierdzenia – że status Reguł z Bangkoku sprowadza je na grunt standardu kształtującego status kobiet w warunkach izolacji penitencjarnej. Niniejsze opracowanie ma charakter faktograficzny, determinowany historycznie warunkowanym procesem oddziaływania analizowanych Reguł nie tylko na *soft law*, lecz także – a może i przede wszystkim – na międzynarodowe prawo praw człowieka. W opracowaniu zastosowanie znajdzie metoda analityczna oraz formalno-dogmatyczna.

2. Geneza uchwalenia Reguł z Bangkoku – królewski projekt Tajlandii

Droga do przyjęcia Reguł z Bangkoku rozpoczęła się pod królewskim patronatem i przywództwem Jej Królewskiej Wysokości Księżniczki Bajrakitiyabhy Mahidol¹¹, która w ramach swojej politycznej działalności rozpoczęła prace nad poprawą warunków bytowych i traktowania kobiet i dzieci osadzonych w tajskim systemie

¹¹ Bajrakitiyabha Mahidol (ur. 7 grudnia 1978 w Bangkoku), księżniczka tajska z dynastii Chakri, dyplomatka, działaczka społeczna, prawniczka. Jest córką króla Tajlandii Mahy Vajiralongkorna i jego pierwszej żony księżnej Soamsawali. Zajmuje drugie miejsce w sukcesji do tajskiego tronu. Ma prawo do używania tytułu Jej Królewskiej Wysokości. Jest ambasadorem dobrej woli Funduszu Narodów Zjednoczonych na rzecz Kobiet (UNIFEM). Od 2012 do 2014 roku pełniła również funkcję ambasadora Tajlandii w Austrii, *US Women National Ambassador HRH Princess Bajrakitiyabha Mahidol*, <https://www.unwomen.org/en/partnerships/goodwill-ambassadors/princess-bajrakitiyabha> (dostęp: 15.10.2025).

penitencjarnym. Jej inicjatywa opracowania Reguł z Bangkoku została podjęta w lipcu 2001 roku, kiedy podczas jednej z pierwszych wizyt odwiedziła więźniarki i dzieci z matkami w Central Women Correctional Institute w Bangkoku, zapoznając się z problematyką niewłaściwego traktowania kobiet w zakładach karnych.

Początkowe działania Księżniczki Bajrakitiyabhy Mahidol skupiły się na opracowaniu i realizacji specjalnych projektów (Kamlangjai – Inspire w 2006 roku oraz Poprawa Życia Kobiet Więźniarek – Enhancing Lives of Female Inmates w 2008 roku), przeznaczonych dla kobiet osadzonych w tajskich zakładach karnych. Oba projekty były przeprowadzane pod nadzorem Ministerstwa Sprawiedliwości Tajlandii.

Projekt Kamlangjai, w języku tajskim oznaczający „inspirować”, określany również jako „Inspire”, był pierwszym projektem uruchomionym 31 października 2006 roku. Celem projektu było zapewnienie wsparcia moralnego, podstawowej opieki zdrowotnej i możliwości rozwoju więźniarkom w Tajlandii, zarówno w trakcie odbywania kary, jak i na wolności. Zamysłem przyświecającym podejmowanym działaniom była potrzeba stworzenia warunków umożliwiających powrót kobiet do społeczeństwa (wymiar inkluzywny), zminimalizowanie ryzyka ponownego popełnienia przestępstwa oraz podniesienie świadomości społecznej na temat wskazanej inkluzji.

W 2008 roku Tajlandia przedstawiła projekt Kamlangjai w Wiedniu na siedemnastej sesji Komisji do spraw Zapobiegania Przestępczości i Wymiaru Sprawiedliwości w Sprawach Karnych ONZ (ang. the Commission on Crime Prevention and Criminal Justice – dalej jako: CCPCJ)¹². Projekt ten spotkał się z zainteresowaniem i uznaniem

¹² Komisja do spraw zapobiegania przestępczości i wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych została powołana na mocy Rezolucji 1992/1 z 1992 rady Rady Gospodarczej i Społecznej na wniosek Zgromadzenia Ogólnego ONZ zawarty w Rezolucji 46/152 z 1991 roku jako jedna z komisji funkcjonalnych tej Rady. Komisja działa jako główny organ decyzyjny Organizacji Narodów Zjednoczonych w dziedzinie zapobiegania przestępczości i wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych. ECOSOC przewidział mandaty i priorytety CCPCJ w rezolucji 1992/22, które obejmują poprawę międzynarodowych działań w celu zwalczania przestępczości krajowej i międzynarodowej oraz efektywności i uczciwości systemów administracji wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych. CCPCJ oferuje również Państwom Członkowskim forum wymiany wiedzy fachowej, doświadczeń i informacji w celu opracowania strategii krajowych i międzynarodowych oraz określenia priorytetów w zakresie zwalczania przestępczości. CCPCJ organizuje coroczne regularne

na forum międzynarodowym, zachęcił także stronę tajską do podejmowania kolejnych inicjatyw w tym zakresie.

Wraz z sukcesem realizowanego projektu Kamlangjai Ministerstwo Sprawiedliwości Tajlandii uruchomiło kolejny instrument projektowy pod nazwą Poprawa Życia Kobiet Więźniarek (ang. Enhancing Lives of Female Inmates), określanej również jako „ELFI”. Jego zasadniczym celem była międzynarodowa promocja zmiany światowej polityki w zakresie właściwej ochrony prawnej i faktycznej kobiet – więźniarek w jednostkach penitencjarnych. Ponadto ELFI zakładał opracowanie katalogu standardów traktowania więźniarek z uwagi na szczególne potrzeby kobiet – jako rozszerzenia w stosunku do obowiązujących już standardów prawnych zawartych we Wzorcowych regułach minimalnych Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ) dotyczących postępowania z więźniami przyjętych w Genewie w 1955 roku¹³ oraz w Standardowych Regułach Minimalnych ONZ dotyczących środków

sesje, a także spotkania międzysesyjne. Pod koniec każdego roku CCPCJ spotyka się na zwołanej ponownie sesji, aby rozważyć kwestie budżetowe i administracyjne jako organ zarządzający programem zapobiegania przestępczości i wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych Organizacji Narodów Zjednoczonych. W 2006 roku Zgromadzenie Ogólne przyjęło rezolucję 61/252, która dodatkowo rozszerzyła mandat CCPCJ, umożliwiając mu funkcjonowanie jako organowi zarządzającemu Biura Narodów Zjednoczonych do spraw Narkotyków i Przestępczości (UNODC) oraz zatwierdzanie budżetu Funduszu Narodów Zjednoczonych do spraw Zapobiegania Przestępczości i Wymiaru Sprawiedliwości w Sprawach Karnych. CCPCJ jest organem przygotowawczym do Kongresów Narodów Zjednoczonych do spraw Przestępczości. Deklaracje przyjęte przez kongresy są przekazywane za pośrednictwem CCPCJ i ECOSOC do Zgromadzenia Ogólnego w celu zatwierdzenia. Komisja pełni funkcję przewodnika ONZ w zakresie zapobiegania przestępczości i wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych. CCPCJ zrzesza 40 państw członkowskich wybieranych przez ECOSOC. Przewodniczy jej Biuro. Resolution 1992/1 Economic and Social Council, Establishment of the Commission on Crime Prevention and Criminal Justice, 06 February 1992, <https://ecosoc.un.org/en/documents/resolutions/year/1992> (dostęp: 15.10.2025); Resolution 46/152 General Assembly, Creation of an Effective United Nations Crime Prevention and Criminal Justice Program, 18 December 1991, https://www.unodc.org/documents/commissions/CCPCJ/GA_Resolution-46-152_E.pdf (dostęp: 15.10.2025).

¹³ Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners Adopted by the First United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, held at Geneva in 1955, and approved by the Economic and Social Council by its resolutions 663 C (XXIV) of 31 July 1957 and 2076 (LXII) of 13 May 1977, https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/UN_Standard_Minimum_Rules_for_the_Treatment_of_Prisoners.pdf (dostęp: 15.10.2025).

niepolegających na pozbawieniu wolności z 1990 roku (tzw. Reguły Tokijskie)¹⁴. Przyjęty projekt w późniejszym czasie stał się podstawą Reguł z Bangkoku.

W celu podniesienia na arenie międzynarodowej świadomości dotyczącej potrzeb kobiet osadzonych w zakładach karnych i uzyskania międzynarodowego wsparcia dla globalnej zmiany polityki w tym zakresie projekt ELFI został zaprezentowany na kilku międzynarodowych forach, takich jak: dwunasta Światowa Konferencja Zapobiegania Przestępczości i Wymiaru Sprawiedliwości w Ułan Bator w Mongolii¹⁵, dziesiąta Doroczna Konferencja Międzynarodowego Stowarzyszenia Zakładów Poprawczych i Więziennictwa (ICPA) w Pradze w Czechach¹⁶ oraz Konferencja Amerykańskiego Towarzystwa Kryminologicznego 2009 roku w Filadelfii w USA¹⁷.

Popularyzacja wiedzy w powyższym zakresie nie tylko wpłynęła kształtując na stan postrzegania szczególnych potrzeb więźniarek, lecz także na długo przed wdrożeniem polityki inkluzji społecznej zwróciła uwagę na tę grupę społeczną, sytuując ją w kategorii osób ze szczególnymi potrzebami. Nie bez znaczenia w tym kontekście jest także zjawisko humanizacji prawa, realizujące postulat *human face* prawa międzynarodowego. Prawo to – o czym warto pamiętać – poprzez regulacje prawnoczwolnicze winno chronić człowieka jako beneficjenta tych praw i kreowanych przez prawo wartości¹⁸.

¹⁴ United Nations Standard Minimum Rules for Non-custodial Measures (The Tokyo Rules), adopted by General Assembly resolution 45/110 of 14 December 1990, <https://www.ohchr.org/sites/default/files/tokyorules.pdf> (dostęp: 15.10.2025).

¹⁵ 12th Asia Crime Prevention Foundation World Conference on Crime Prevention and Criminal Justice, Ulaanbaatar, Mongolia, 26 to 28 Aug. 2008, <https://digitallibrary.un.org/record/735781> (dostęp: 15.10.2025).

¹⁶ The 10th Annual Conference of the International Corrections and Prisons Association (ICPA) in Prague, Czech Republic, https://www.unodc.org/pdf/india/Prague_Program_Final.pdf (dostęp: 15.10.2025).

¹⁷ 2009 American Society of Criminology Conference in Pennsylvania, USA, <https://asc41.org/events/2009-asc-annual-meeting/> (dostęp: 15.10.2025).

¹⁸ Zob. szerzej: E. Cała-Wacinkiewicz, *Humanizacja prawa międzynarodowego i humanizacja w prawie międzynarodowym a upodmiotowienie jednostki*, [w:] *Podmiotowość prawnomiędzynarodowa i jej współczesne aspekty*, red. E. Cała-Wacinkiewicz, J. Menkes, J. Nowakowska-Małusecka, W. Sz. Staszewski, Warszawa 2020, s. 95.

3. Międzynarodowe działania Tajlandii na rzecz ochrony praw kobiet-więźniarek

3.1. Międzynarodowe Spotkanie Ekspertów przy Okrągłym Stole w 2009 roku

Oprócz działań mających na celu podnoszenie świadomości międzynarodowej w zakresie standardów odnoszących się do kobiet więźniarek Tajlandia rozpoczęła przygotowania mające na celu stworzenie podstaw do opracowania międzynarodowych wytycznych dotyczących traktowania więźniarek i przestępczyń. W dniach 2–4 lutego 2009 roku rząd Tajlandii zorganizował w Bangkoku Międzynarodowe Spotkanie Ekspertów przy Okrągłym Stole w celu opracowania kompleksowych i zintegrowanych wytycznych dotyczących traktowania więźniarek¹⁹. W spotkaniu wzięli udział eksperci z zakresu kryminologii z różnych regionów świata, przedstawiciele organizacji pozarządowych i Biura Narodów Zjednoczonych do spraw Narkotyków i Przestępczości (ang. United Nations Office on Drugs and Crime – dalej jako: UNODC).

Prace prowadzono dwutorowo, uwzględniając standardy Wzorcowych reguły minimalnych ONZ dotyczące postępowania z więźniami z 1955 roku oraz badania z zakresu problematyki naruszeń praw kobiet w jednostkach penitencjarnych oraz istniejące w państwach dobre praktyki. W rezultacie ukończono wstępny projekt przepisów dotyczących traktowania kobiet więźniarek i środków niepolegających na pozbawieniu wolności kobiet przestępczyń.

Po Międzynarodowym Spotkaniu Ekspertów przy Okrągłym Stole Tajlandia przedstawiła opracowany projekt na arenie międzynarodowej (głównie w wymiarze regionalnym), co miało zwiększyć wsparcie państw dla tej inicjatywy. Były to głównie tak zwane spotkania przygotowawcze do dwunastego Kongresu ONZ w sprawie Zapobiegania Przestępczości i Wymiaru Sprawiedliwości w Sprawach Karnych (spotkanie państw Ameryki Łacińskiej i Karaibów – maj 2009 roku, spotkanie państw Azji Zachodniej – czerwiec 2009 roku, spotkanie państw Azji i Pacyfiku – lipiec 2009 roku oraz spotkanie państw Afryki – wrzesień 2009 roku)²⁰.

¹⁹ The Bangkok Rules, <https://www.tijbangkokrules.org/en/about-bangkok-rules> (dostęp: 15.10.2025).

²⁰ Ibidem.

3.2. **Sesja Komisji do spraw Zapobiegania Przestępczości i Wymiaru Sprawiedliwości w Sprawach Karnych ONZ w dniach 16–24 kwietnia 2009 roku**

W celu promowania dyskusji na temat międzynarodowych zasad traktowania kobiet więźniarek na forum ONZ, podczas osiemnastej sesji Komisji do spraw Zapobiegania Przestępczości i Wymiaru Sprawiedliwości w Sprawach Karnych, która odbyła się w Wiedniu w dniach 16–24 kwietnia 2009 roku, Tajlandia zaproponowała przyjęcie projektu rezolucji pod roboczym numerem 18/1 zatytułowanej Dodatkowe zasady dotyczące traktowania kobiet przebywających w więzieniach i aresztach. W wyniku tych działań CCPCJ zwróciła się do Biura Narodów Zjednoczonych do spraw Narkotyków i Przestępczości (ang. United Nations Office on Drugs and Crime – dalej jako: UNODC) z wnioskiem o zwołanie otwartego spotkania międzyrządowej grupy ekspertów w celu opracowania dodatkowych zasad dotyczących traktowania kobiet w aresztach oraz zakładach karnych. Gospodarzem tego wydarzenia miała być Tajlandia jako państwo, które zainicjowało działania promujące analizowaną problematykę.

Ponadto międzyrządowej grupie ekspertów zalecono uwzględnienie wyników prac Międzynarodowego Spotkania Ekspertów przy Okrągłym Stole w Bangkoku w 2009 roku, podkreślając, że zaprezentowanie wyników tych prac nastąpi podczas dwunastego Kongresu Narodów Zjednoczonych w sprawie Zapobiegania Przestępczości i Wymiaru Sprawiedliwości w Sprawach Karnych w Salwadorze w kwietniu 2010 roku²¹.

3.3. **Międzyrządowe Spotkanie Grupy Ekspertów w celu przeglądu i sfinalizowania Projektu Reguł w dniach 23–26 listopada 2009 roku**

W dniach 23–26 listopada 2009 roku w Bangkoku odbyło się spotkanie Międzyrządowej Grupy Ekspertów reprezentującej ponad 25 państw dotyczące przeanalizowania projektu zasad ONZ dotyczących traktowania kobiet w więzieniach i środków niepolegających na pozbawieniu wolności dla kobiet przestępczyń, przedstawionego przez władze Tajlandii²². Prace zostały zakończone przyjęciem porozumienia

²¹ Ibidem.

²² United Nations Office on Drugs and Crime, Open-ended intergovernmental expert group meeting to develop supplementary rules specific to the treatment of women in detention and in custodial and non-custodial settings, Bangkok, Thailand, 23–26 November 2009.

co do ostatecznej treści tekstu projektu, obejmującego w sumie 70 przepisów (tak zwanych reguł), które podzielone przedmiotowo na cztery obszary: reguły ogólnego zastosowania, a także reguły dotyczące kategorii specjalnych, środków niepolegających na pozbawieniu wolności oraz badań, planowania, ewaluacji i podnoszenia świadomości społecznej²³. Uzgodniony projekt stanowił zbiór dobrych praktyk z zakresu traktowania kobiet więźniarek, będących wypadkową zarówno krajowych, jak i międzynarodowych standardów obowiązujących w tym obszarze oraz praktyk i prac podejmowanych na forach międzynarodowych.

3.4. Dwunasty Kongres ONZ w sprawie Zapobiegania Przestępczości i Wymiaru Sprawiedliwości w Sprawach Karnych w dniach 12–19 kwietnia 2010

Kolejnym etapem po pracach Międzyrządowej Grupy Ekspertów było skierowanie projektu Reguł na dwunasty Kongres ONZ w sprawie Zapobiegania Przestępczości i Wymiaru Sprawiedliwości w Sprawach Karnych, który odbył się w dniach 12–19 kwietnia 2010 roku w Salvadorze w Brazylii. Dzięki silnemu poparciu ze strony państw członkowskich ONZ Projekt Reguł został uznany i przyjęty w kończącej kongres Deklaracji z Salvadoru²⁴, odzwierciedlającej polityczne zaangażowanie państw członkowskich ONZ w opracowanie standardu traktowania kobiet więźniarek.

W Deklaracji państwa stwierdziły: „Z zadowoleniem przyjmujemy projekt reguł ONZ dotyczących traktowania kobiet więźniów i środków niepolegających na pozbawieniu wolności dla kobiet przestępców. Biorąc pod uwagę wyniki i zalecenia grupy ekspertów, w celu opracowania dodatkowych zasad dotyczących traktowania kobiet w areszcie oraz w warunkach pozbawienia wolności zalecamy, aby Komisja do spraw

Provisional agenda, https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Expert-group-meeting-Bangkok/Provisional_Agenda.pdf (dostęp: 15.10.2025).

²³ Report on the meeting of the expert group to develop supplementary rules specific to the treatment of women in detention and in custodial and non-custodial settings held in Bangkok from 23 to 26 November 2009, <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/v10/520/17/pdf/v1052017.pdf> (dostęp: 15.10.2025).

²⁴ Salvador Declaration on Comprehensive Strategies for Global Challenges: Crime Prevention and Criminal Justice Systems and Their Development in a Changing World, pkt. 50, https://www.unodc.org/documents/crime-congress/12th-Crime-Congress/Documents/Salvador_Declaration/Salvador_Declaration_E.pdf (dostęp: 15.10.2025).

Zapobiegania Przestępczości i Wymiaru Sprawiedliwości w Sprawach Karnych ONZ rozważyła je jako kwestię priorytetową w celu podjęcia odpowiednich działań”²⁵.

3.5. Dziewiętnasta sesja Komisji do spraw Zapobiegania Przestępczości i Wymiaru Sprawiedliwości w Sprawach Karnych ONZ 17–21 maja 2010 roku

Po dwunastym Kongresie w sprawie Zapobiegania Przestępczości i Wymiaru Sprawiedliwości w Sprawach Karnych ONZ Tajlandia przedstawiła projekt rezolucji na dziewiętnastej sesji Komisji do spraw Zapobiegania Przestępczości i Wymiaru Sprawiedliwości w Sprawach Karnych ONZ, która odbyła się w Wiedniu w Austrii w dniach 17–21 maja 2010 roku.

Projekt rezolucji zatytułowanej: Reguły Narodów Zjednoczonych dotyczące traktowania więźniarek i środków niepolegających na pozbawieniu wolności w odniesieniu do przestępczyń (tak zwane Reguły z Bangkoku) został zaakceptowany. Ostatecznie CCPCJ zaleciła Radzie Gospodarczej i Społecznej ONZ zatwierdzenie tego projektu rezolucji i przedstawienie go Zgromadzeniu Ogólnemu ONZ²⁶. Ponadto, siedem państw członkowskich wyraziło zgodę na współfinansowanie procedury przyjmowania rezolucji (były to Indonezja, Filipiny, Stany Zjednoczone, Kanada, Wenezuela, Salvador i Wybrzeże Kości Słoniowej).

3.6. Konferencja Rady Gospodarczej i Społecznej Organizacji Narodów Zjednoczonych 28 czerwca – 22 lipca 2010 roku

W dniach 28 czerwca–22 lipca 2010 roku odbyła się w Nowym Jorku coroczna sesja Rady Gospodarczej i Społecznej ONZ, podczas której rozpatrywano wyniki prac komisji, w tym analizowano raport z dziewiętnastej sesji Komisji do spraw Zapobiegania Przestępczości i Wymiaru Sprawiedliwości w Sprawach Karnych, który zawierał projekty opracowanych i przyjętych propozycji rezolucji. Wśród nich znalazły się Reguły Narodów Zjednoczonych dotyczące traktowania kobiet jako więźniów i środków

²⁵ Ibidem.

²⁶ United Nations Commission on Crime Prevention and Criminal Justice, Report on the nineteenth session (4 December 2009 and 17–21 May 2010), Economic and Social Council Official Records, 2010, Supplement No. 10, E/2010/30, E/CN.15/2010/20, s. 1–42.

niepolegających na pozbawieniu wolności dla kobiet popełniających przestępstwa (Reguły z Bangkoku)²⁷. Został on zaakceptowany 22 lipca 2010 roku i zalecony do przyjęcia na sześćdziesiątej piątej sesji Zgromadzenia Ogólnego ONZ.

Ostatnim krokiem na drodze do przyjęcia Reguł z Bangkoku było sześćdziesiąte piąte Zgromadzenie Ogólne ONZ w Nowym Jorku, podczas którego 21 grudnia 2010 roku przyjęto rezolucję zatytułowaną Reguły Narodów Zjednoczonych dotyczące postępowania z kobietami pozbawionymi wolności i środków nieizolacyjnych dla przestępców płci żeńskiej²⁸, której nadano nieoficjalną nazwę Reguły z Bangkoku. Nazwa ta nadana została jako uhonorowanie zasług Tajlandii jako państwa, które zainicjowało międzynarodową procedurę przyjęcia tej rezolucji i doprowadziło do jej wszczęcia.

4. Specyfika Reguł z Bangkoku

Reguły z Bangkoku stanowią uzupełnienie Wzorcowych minimalnych reguł postępowania z więźniami Organizacji Narodów Zjednoczonych oraz Minimalnych reguł Organizacji Narodów Zjednoczonych dotyczących środków o charakterze niepozbawiającym wolności (Zasad tokijskich). Ich zasadniczym celem jest wprowadzenie właściwego standardu traktowania więźniarek i stosowania środków o charakterze niepozbawiającym wolności wobec kobiet przestępczyń, który kładzie nacisk na poszanowanie zasady godności i zasady równości płci.

Analizowane Reguły – co należy podkreślić – są pierwszym aktem międzynarodowym, regulującym szczegółowe wytyczne dotyczące reagowania na – uwzględniające wymogi płci – potrzeby kobiet więźniarek, stanowiąc jednocześnie powszechnie akceptowalny standard dobrych praktyk. Specyfika Reguł z Bangkoku odzwierciedla fundamentalną dla zasady równości płci kwestię – mianowicie, iż kobiety więźniarki posiadają inny profil biologiczny, ryzyka i potrzeby niż ich odpowiednicy płci męskiej. Nie mają zatem

²⁷ 2010 General Segment, <https://ecosoc.un.org/en/events/2010/2010-general-segment> (dostęp: 15.10.2025).

²⁸ Resolution 65/229 United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-custodial Measures for Women Offenders (the Bangkok Rules), adopted by the General Assembly on 21 December 2010, A/RES/65/229.

na celu przyznania kobietom więźniarkom przywilejów czy lepszego traktowania, ale realizację zasady równości płci w traktowaniu²⁹ poprzez właściwe uwzględnienie w warunkach penitencjarnych potrzeb kobiet więźniarek, wynikających z różnic biologicznych. Dlatego też Reguły z Bangkoku koncentrują się przede wszystkim na kwestiach wrażliwych pod względem płci, szczególnych imperatywach traktowania kobiet więźniarek, gwarantujących poszanowanie ich praw i wolności.

Reguły z Bangkoku obejmują 70 Reguł podzielonych przedmiotowo na cztery sekcje. Sekcja I, obejmująca tak zwane ogólne zarządzanie instytucjami, ma zastosowanie do wszystkich kategorii kobiet pozbawionych wolności, w tym w postępowaniu karnym lub cywilnym, nieosadzonych lub skazanych na karę pozbawienia wolności, a także kobiet podlegających „środkom bezpieczeństwa” lub środkom resocjalizacyjnym orzeczonym przez sąd [Reguły 1–39].

Charakter równościowy traktowania ze względu na płeć osób osadzonych, który stanowi tło dla wszystkich postanowień tego dokumentu, zawiera Reguła 1, zgodnie z którą: „Aby zapewnić możliwość stosowania w praktyce zasady niedyskryminacji zawartej w regule 6 Wzorcowych reguł minimalnych postępowania z więźniami, przy stosowaniu reguł uwzględnia się szczególne potrzeby kobiet pozbawionych wolności. Zaspokajania takich potrzeb w celu osiągnięcia materialnej równości płci nie uznaje się za dyskryminację”.

Sekcja II zawiera postanowienia mające zastosowanie wyłącznie do tak zwanej kategorii szczególnych wyodrębnionych w dwóch podsekcjach, mianowicie reguły podsekcji A: stosowane do więźniów odbywających karę [Reguły 40–55] oraz reguły podsekcji B: stosowane do więźniów przebywających w areszcie lub oczekujących na proces [Reguła 56]. Postanowienia podsekcji A mają zastosowanie do kategorii więźniów przebywających w areszcie lub oczekujących na proces (o których mowa w podsekcji B), pod warunkiem, że nie są sprzeczne z regułami dotyczącymi tej kategorii kobiet i są dla nich korzystne. Sekcja III to regulacje odnoszące się do stosowania kar i środków nieizolacyjnych wobec przestępców i nieletnich przestępców płci żeńskiej, w tym w chwili aresztowania oraz na etapie postępowania przygotowawczego, orzekania kary i po wydaniu wyroku w procesie karnym [Reguły 57–66]. Sekcja IV zawiera natomiast

²⁹ Zob szerzej: I. Wrońska, *Pozytywna dyskryminacja kobiet w europejskiej przestrzeni prawnej*, Białystok 2019, s. 57–62.

postanowienia dotyczące badań, planowania, oceny, podnoszenia świadomości społecznej i udostępniania informacji na temat standardów traktowania kobiet więźniarek i ma zastosowanie do wszystkich kategorii przestępców płci żeńskiej objętych tymi regułami [Reguły 67–70].

Reguły z Bangkoku odnoszą się do różnych obszarów istotnych z perspektywy kobiet przebywających w jednostkach penitencjarnych. Jest w nich mowa między innymi o dostępie do opieki medycznej i psychologicznej, w tym do profilaktycznych badań o szczególnym znaczeniu dla kobiet (na przykład badań przesiewowych w kierunku nowotworu piersi czy kobiecych narządów rozrodczych). Rezolucja formułuje standardy odnoszące się do kwestii macierzyństwa, w tym w zakresie zasad dyscyplinowania i karania kobiet w ciąży, kobiet z małymi dziećmi i matek karmiących piersią. Dotyczy potrzeb medycznych i żywieniowych osadzonych, które niedawno rodziły, zakazu stosowania środków przymusu bezpośredniego u kobiet podczas porodu oraz bezpośrednio po nim czy kontroli osobistej dzieci, przebywających w zakładach karnych, oraz ich matek.

Należy podkreślić, iż Reguły z Bangkoku są także pierwszym instrumentem międzynarodowym, który szczegółowo odnosi się do kwestii dzieci kobiet pozbawionych wolności. Rezolucja obejmuje obszar ochrony, wsparcia i poradnictwa skierowane do kobiet osadzonych zgłaszających molestowanie, udzielanie wsparcia psychospołecznego, zwłaszcza tym, które padły ofiarą przemocy fizycznej, psychicznej lub seksualnej w warunkach wolnościowych. Ustanowione standardy formułują również zasady kontaktu z rodzinami, dostępu do szkoleń i rozwoju zawodowego, a także reintegracji ze społeczeństwem. Warto zauważyć, iż Reguły z Bangkoku nowatorsko formułują standardy traktowania kobiet, które należą do grupy osób ze szczególnymi potrzebami, uwzględniając w tej grupie w sposób szczególny kobiety nieletnie, cudzoziemki oraz kobiety należące do ludów tubylczych.

Wieloaspektowo postrzegana problematyka traktowania kobiet więźniarek w Regułach z Bangkoku uwzględnia również istotne zagadnienie potrzeby szkoleń personelu więziennego w zakresie praw kobiet pozbawionych wolności oraz głównych zagadnień związanych z ich zdrowiem (z zakresu pierwszej pomocy i podstawowej medycyny). Ponadto w przypadku zakładów karnych, w których przebywają dzieci, zwraca się uwagę na konieczność podnoszenia świadomości i wiedzy wśród funkcjonariuszy służby więziennej na temat rozwoju i podstaw opieki zdrowotnej nad dziećmi,

aby mogli oni odpowiednio reagować w sytuacjach kryzysowych. Za kluczową uznano również potrzebę informowania mediów i społeczeństwa o przyczynach zetknięcia się kobiet z systemem wymiaru sprawiedliwości w celu umożliwienia kobietom więźniarkom jak najszybszą reintegrację społeczną w warunkach wolnościowych po opuszczaniu jednostek penitencjarnych.

5. Reguły z Bangkoku w stanowiskach organów międzynarodowych

Uchwalenie Reguł z Bangkoku wywarło znaczący i kształtujący wpływ na zainteresowanie problematyką odpowiedniego traktowania kobiet w warunkach penitencjarnych. Kilka lat po przyjęciu rezolucji zaczęły pojawiać się w praktyce organów międzynarodowych analizy i publikacje, uznające celowość i doniosłość problematyki ochrony praw i wolności kobiet w detencji.

W 2016 roku ukazał się dokument Podkomitetu Przeciwko Torturom, do spraw Zapobiegania Torturom oraz Innemu Okrutnemu, Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (ang. The Subcommittee on Prevention of Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment – dalej jako: SPT) poświęcony zapobieganiu torturom i złemu traktowaniu kobiet pozbawionych wolności³⁰. SPT podkreślił, że prawa kobiet pozbawionych wolności były do tej pory ignorowane i lekceważone. Przypomniano, że asymetria podejścia do płci wyraża się między innymi w przemocy i dyskryminacji w zapewnieniu dostępu do pracy, edukacji, opieki zdrowotnej, rekreacji i tak dalej. Takie formy nasilają się w połączeniu z innymi czynnikami, takimi jak klasa społeczna, pochodzenie etniczne, wiek, orientacja seksualna, narodowość, status migracyjny, stan zdrowia, rodzaj popełnionego przestępstwa.

SPT stwierdził, iż w kontekście pozbawienia wolności prawa kobiet zostały podporządkowane uznanym prawom rzekomo neutralnej jednostki, która w praktyce opiera się na modelu męskim, lub zostały po prostu zignorowane lub zlekceważone³¹.

³⁰ Subcommittee on Prevention of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, Prevention of torture and ill-treatment of women deprived of their liberty, 18 January 2016, CAT/OP/27/1, pkt. 9, s. 2.

³¹ Ibidem.

Uznał, iż dopiero przyjęcie Reguł z Bangkoku, odnoszących się do szczególnych i długo zaniedbywanych potrzeb kobiet przebywających w więzieniach, stworzyło społeczności międzynarodowej ważną mapę dobrych praktyk w tym obszarze³². SPT zalecił opracowanie w poszczególnych państwach polityki więziennej, uwzględniającej kwestię płci zgodnie z Regułami z Bangkoku, które stanowią istotny punkt odniesienia we wdrażaniu minimalnych międzynarodowych standardów ochrony kobiet pozbawionych wolności oraz zapobiegania ich złemu traktowaniu i torturom³³.

W systemie Narodów Zjednoczonych również Raport Specjalnego Sprawozdawcy NZ do spraw Tortur i innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania z 2016 roku podkreślił konieczność pełnego i szybkiego wdrażania Reguł z Bangkoku oraz stworzenia odpowiednich warunków dla kobiet w zakładach penitencjarnych, uwzględniając aspekt płci³⁴.

Jak zauważył Specjalny Sprawozdawca, kobiety przebywające w więzieniach spotykają się z wieloma formami dyskryminacji w różnych aspektach reżimu więziennego, takich jak: opieka zdrowotna, edukacja, rehabilitacja, resocjalizacja czy kontakt z rodziną. W raporcie znalazło się również wiele szczegółowych rekomendacji dotyczących między innymi odseparowania kobiet i mężczyzn w miejscach detencji, a także podczas transportu, nadzorowania i sprawowania opieki nad osadzonymi kobietami wyłącznie przez personel żeński, zaprzestania praktyki zakuwania w kajdanki kobiet w ciąży, kobiet w czasie porodu oraz kobiet bezpośrednio po porodzie, całkowitego zakazania stosowania izolatki w przypadku kobiet w ciąży i karmiących piersią, matek z małymi dziećmi, kobiet z niepełnosprawnością umysłową lub fizyczną oraz dziewcząt poniżej 18 roku życia i tak dalej.

Specjalny Sprawozdawca stwierdził, iż rola Reguł z Bangkoku jest doniosła z punktu widzenia rozwoju ochrony praw człowieka, wypełniły one bowiem widoczną lukę w standardach międzynarodowych poprzez uznanie i zajęcie się specyficznymi dla płci potrzebami przestępczyń i więźniarek³⁵.

³² Ibidem, pkt. 10.

³³ Ibidem.

³⁴ Report of the Special Rapporteur on torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment, 5 January 2016, A/HRC/31/57.

³⁵ Ibidem, pkt. 18, s. 6.

W regionalnym systemie ochrony praw człowieka Rady Europy do Reguł z Bangkoku odniósł się w 2018 roku Europejski Komitet do spraw zapobiegania torturom (ang. European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading – CPT). W publikacji zatytułowanej *Kobiety w więzieniu*³⁶, traktującej o standardach traktowania kobiet w warunkach penitencjarnych, podkreślił, iż kobiety przebywające w więzieniu stanowią grupę o odrębnym potrzebach. Wśród aktów prawnomiędzynarodowych odniósł się szerzej do Reguł z Bangkoku, wskazując, iż istnieje poważne ryzyko lekceważenia szczególnych potrzeb kobiet ze względu na fakt, że stanowią one mniejszość wśród więźniów i są szczególnie bezbronnie ze względu na swoją sytuację społeczną i role kulturowe.

CPT nakreślił problematykę wiodących obszarów, z którymi wiążą się szczególne potrzeby kobiet w detencji: formy przemocy fizycznej, seksualnej lub psychicznej, przemocy domowej, której mogły doświadczyć przed uwięzieniem, wysoki poziom potrzeb w zakresie opieki nad zdrowiem psychicznym, wysoki poziom uzależnienia od narkotyków lub alkoholu, szczególne potrzeby w zakresie opieki zdrowotnej (na przykład reprodukcyjne), obowiązki opiekuńcze wobec dzieci i/lub rodzin czy wysokie prawdopodobieństwo wiktymizacji po zwolnieniu i porzucenie przez rodzinę po zwolnieniu³⁷.

W związku z tym, że liczba kobiet w więzieniach jest znacznie mniejsza, stwarza to różnorodne wyzwania dla administracji więziennej, gdyż zasady i udogodnienia więzienne zostały opracowane dla populacji więziennej, w której osadzony płci męskiej jest uważany za normę³⁸. Jak podkreślił CPT, standardy w tym obszarze ewoluują i nie należy ich postrzegać w oderwaniu od dorobku prawnomiędzynarodowego, takiego jak: Konwencja Praw Człowieka i Podstawowych Wolności i związanego z nią orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, Europejskich Reguł Więziennych Rady Europy³⁹, Reguł Narodów Zjednoczonych dotyczących traktowania kobiet w więzieniach i środków niepolegających na pozbawieniu wolności w odniesieniu

³⁶ European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, *Women in prison*, CPT/Inf (2018) 5, <https://www.coe.int/en/web/cpt/women-in-prison> (dostęp: 15.10.2025).

³⁷ Ibidem, s. 1.

³⁸ Ibidem, s. 2.

³⁹ Recommendation (2006) 2 of the Committee of Ministers of the Council of Europe, adopted on 11 January 2006, https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/Recommendation_Rec2006_

do kobiet (Reguły z Bangkoku) oraz Wzorcowych reguły minimalne ONZ dotyczące traktowania więźniów (Reguły Nelsona Mandeli).

Podsumowując powyższy przegląd stanowisk organów międzynarodowych, warto wskazać, mimo pewnej oczywistości tego spostrzeżenia, że Reguły z Bangkoku uznane zostały jednoznacznie za ważny dokument, kształtujący standardy i dobre praktyki w traktowaniu kobiet w jednostkach penitencjarnych. Co ciekawe, wszystkie dokumenty przyjmowane w tym obszarze, bez względu na ich uniwersalny bądź regionalny charakter, odwołują się jednocześnie do dorobku prawa międzynarodowego dotyczącego praw więźniów, z wyrazistym umiejscowieniem Reguł z Bangkoku jako uzupełniającego standardu na rzecz realizacji zasady równości płci.

6. Reguły z Bangkoku w Polsce

W Polsce według danych Służby Więziennej w styczniu 2024 roku osadzonych kobiet było blisko 4 tysiące (ok. 32 procent więcej niż w 2017 roku), które stanowiły nieco ponad 5 procent populacji więziennej, co jest najwyższym wskaźnikiem od 2009 roku⁴⁰.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich Rzeczypospolitej Polskiej, opartej na wnioskach z wizytacji Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur (dalej jako: KMPT), w miejscach detencji osadzone są tak zwane grupy wrażliwe, czyli osoby szczególnie narażone na ryzyko tortur, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania⁴¹, do których zalicza się między innymi kobiety pozbawione wolności. Rzecznik jednoznacznie stwierdził, że standardom traktowania kobiet więźniarek w polskim systemie penitencjarnym poświęcano dotychczas zbyt małą uwagę. Dlatego też, wypełniając tę lukę, RPO zwrócił się w 2024 roku do Ministerstwa Sprawiedliwości o przetłumaczenie na język polski i upowszechnienie Reguł z Bangkoku wśród personelu miejsc detencji, sędziów, prokuratorów, kuratorów oraz opinii publicznej. Międzynarodowe standardy wyznaczające zasady pobytu kobiet w więzieniach

[of_the_Committee_of_Ministers_to_member_states_on_the_European_Prison_Rules.pdf](#) (dostęp: 15.10.2025).

⁴⁰ <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-reguly-bangkok-wiezienia-kobiety-ms-odpowiedz> (dostęp: 15.10.2025].

⁴¹ Ibidem.

posiadają, zdaniem RPO, podstawowe znaczenie dla ochrony praw kobiet przed nadużyciami i powinny stanowić stały element szkoleniowy funkcjonariuszy i pracowników więzień oraz aresztów⁴².

Ponadto wizytacje KMPT jednostek penitencjarnych dla kobiet unaocznily, że wiedza o nich wśród funkcjonariuszy Służby Więziennej (dalej jako: SW) jest niestety niewielka. Z tych powodów Rzecznik Praw Obywatelskich dodatkowo zwrócił się do dyrektora generalnego Służby Więziennej o włączenie do programów szkoleniowych SW Reguł z Bangkoku oraz wytycznych SPT i CPT w przedmiocie traktowania kobiet⁴³.

Zastępca Dyrektora Generalnego Służby Więziennej w piśmie z 14 marca 2024 roku podkreślił, że „Służba Więzienna każdego dnia podejmuje wszelkie możliwe działania zmierzające do zapewnienia wszystkim osobom pozbawionym wolności, w tym kobietom, właściwych warunków bytowych podczas pobytu w warunkach izolacji. Zadania postawione w tym zakresie przed formacją realizowane z poszanowaniem zasad humanitaryzmu, praworządności i minimalizowania uciążliwości odbywania kary pozbawienia wolności. Zaznaczenia wymaga, że kobiety stanowią niewielki odsetek całej populacji osadzonych. Uwzględniając to, Służba Więzienna przykłada szczególną wagę do zapewnienia właściwych warunków odbywania kary tej grupie osadzonych”.

Jednocześnie zastępca dyrektora zgodził się z przedstawionym przez RPO stanowiskiem, wedle którego standardy międzynarodowe dotyczące postępowania z tą szczególną grupą osób pozbawionych wolności winny być uwzględniane w procesie kształcenia funkcjonariuszy formacji. Wskazał bowiem, iż „mając na względzie powyższe, do komendantów ośrodków szkolenia Służby Więziennej zostanie przesłane pismo dotyczące włączenia do programów szkoleń funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej w przedmiocie: Międzynarodowe standardy postępowania z osobami pozbawionymi wolności tak zwane Reguły z Bangkoku oraz standardów i wytycznych SPT i CPT odnoszących się do problematyki kobiet w izolacji penitencjarnej”⁴⁴.

⁴² Pismo Rzecznika Praw Obywatelskich do Ministra Sprawiedliwości z 3 marca 2024 roku, https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/2024-03/Do_MS_reguly_bangkok_4_03_2024.pdf (dostęp: 15.10.2025).

⁴³ Ibidem.

⁴⁴ Informacja o pracy Rzecznika Praw Obywatelskich styczeń–marzec 2024 roku, s. 114, https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/2024-05/Informacja_kwartalna_styczen_marzec_2024.pdf (dostęp: 15.10.2025).

7. Podsumowanie

W niniejszym opracowaniu odniesiono się do zagadnienia ochrony kobiet osadzonych w jednostkach penitencjarnych na podstawie Reguły z Bangkoku. Należy podkreślić, iż standardy normatywne i praktyka postępowania w zakresie zatrzymań i traktowania kobiet w detencji – mimo niewiążącego prawnie charakteru analizowanych Reguł – stanowi ważną podstawę dla wyznaczenia standardu, istotnego w działalności legislacyjnej państw i w stosowaniu dobrych praktyk przez pracowników systemów penitencjarnych. Skuteczne zapobieganie naruszeniom zasady równości płci w miejscach pozbawienia wolności i przeciwdziałanie takiemu zjawisku wymaga kompleksowego podejścia i angażowania interesariuszy – zarówno w ramach systemu wymiaru sprawiedliwości, jak i poza nim.

Oceniając inicjatywę Tajlandii, jak i procedowanie sprawy przez Narody Zjednoczone, można stwierdzić, że między innymi dzięki wdrożonym Regułom z Bangkoku ochrona praw i wolności kobiet więźniarek przestała być sprawą jedynie poszczególnych państw czy też kwestią tradycji i obyczaju, a stała się przedmiotem dyskusji na szczeblu międzynarodowym, dając asumpt ku zmianie postrzegania tej kategorii praw człowieka.

Przypadająca na 2025 rok piętnasta rocznica przyjęcia Reguł z Bangkoku stanowi przyczynek do zainicjowania szeroko nakreślonego dyskursu społecznego i podejmowania dalszych działań na rzecz ochrony praw kobiet pozbawionych wolności – zarówno przez władze państwowe, w tym podmioty krajowych mechanizmów prewencji i instytucji, działających na rzecz praw człowieka, jak i tworzących społeczeństwo obywatelskie organizacje pozarządowych, zajmujących się prawami człowieka. Bez wątpienia jednym z warunków skutecznej realizacji zasady równości płci w stosunku do grupy kobiet więźniarek jest prowadzenie procesu ciągłego monitoringu (w wymiarze krajowym i międzynarodowym), analizującego przyczyny, dynamikę i skutki wdrażania postanowień Reguł z Bangkoku. Stanowi to swoiste wyzwanie dla Polski, kierując uwagę na społecznie doniosłe, praktyczne aspekty wdrożenia Reguł z Bangkoku do krajowych systemów penitencjarnych.

Pomocne w tym zakresie – w ocenie RPO – byłoby nawiązanie współpracy z odpowiednimi organizacjami pozarządowymi w obszarze rozpowszechniania informacji, prowadzenia szkoleń na temat kobiet i ich dzieci w systemie wymiaru

sprawiedliwości⁴⁵. Wskazane jest także dokonanie przeglądu programów i materiałów szkoleniowych pod kątem uwzględniania postanowień Reguł z Bangkoku, które następnie mogłyby być upowszechniane wśród funkcjonariuszy Policji, prokuratorów, sędziów, obrońców, kuratorów i innych podmiotów prawa (na przykład przez umieszczanie stosownych informacji na stronach internetowych odpowiednich resortów)⁴⁶.

Płaszczyzna naukowa to ważne źródło interpretacji Reguł z Bangkoku, opartych koncepcyjnie na zasadzie równości płci, normatywnie zakotwiczonej w zasadzie poszanowania godności człowieka, stanowiącej podwaliny systemu ochrony praw człowieka. Egzemplifikację tego twierdzenia stanowi przyjęta w niniejszym opracowaniu podmiotowo wyznaczona perspektywa kobiet więźniarek, analizowana w kontekście genezy i prawnej specyfiki Reguł z Bangkoku. Zagadnienie praw i wolności kobiet w detencji jest jednym z tych, które nie tylko może, ale powinno być rozpatrywane wieloaspektowo na kanwie zasady równości płci. Owa wieloaspektowość daje asumpt do ukazywania historycznych i współczesnych procesów, stanów i zjawisk, determinujących konieczność ochrony praw osób ze szczególnymi potrzebami. Gdyby nie przyjęcie tytułowych Reguł z Bangkoku owa konieczność nie byłaby unaoczniona, ale – co w piętnastolecie ich obowiązywania należy *explicite* podkreślić – nie byłoby swoistego wyznacznika i punktu odniesienia kształtującego postrzeganie tych praw.

Wyznaczenie pewnego wzorca w zakresie statusu kobiet w detencji nie tylko immanentnie sprzęga się z tytułowymi Regułami z Bangkoku, ale – co ważniejsze – modeluje postrzeganie praw człowieka *in genere*, kierując je po raz kolejny w stronę osób narażonych na ekskluzję społeczną⁴⁷. Reguły z Bangkoku to nie tylko narzędzie, poprzez które materializuje się jedna z kategorii praw człowieka, jaką są prawa kobiet w detencji, ale przede wszystkim standard kształtujący status kobiet w warunkach izolacji penitencjarnej. Stwierdzenie to pozwala rozliczyć się z realizacji założonego celu, jednocześnie ukazując, jak pierwotnie nieoczywisty dokument w sposób naoczny zmienił międzynarodowe prawo praw człowieka w zakresie praw kobiet więźniarek.

⁴⁵ Pismo Rzecznika Praw Obywatelskich do Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 marca 2024 roku, s. 5–6, https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/2024-04/Do_MS_fundusz_sprawiedliwosci_zasady_22_03_2024.pdf (dostęp: 15.10.2025).

⁴⁶ Ibidem.

⁴⁷ Na temat sprzężenia między kategoriami ekskluzji społecznej a godności zob. szerzej: E. Cała-Wacinkiewicz, *Ekskluzja społeczna a konstytucyjnie uwarunkowana godność człowieka*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2022, nr 5(69), s. 253–265.

Bibliografia

Akty prawne

- Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners Adopted by the First United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, held at Geneva in 1955, and approved by the Economic and Social Council by its resolutions 663 C (XXIV) of 31 July 1957 and 2076 (LXII) of 13 May 1977, https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/UN_Standard_Minimum_Rules_for_the_Treatment_of_Prisoners.pdf (dostęp: 15.10.2025).
- United Nations Standard Minimum Rules for Non-custodial Measures (The Tokyo Rules), adopted by General Assembly resolution 45/110 of 14 December 1990, <https://www.ohchr.org/sites/default/files/tokyorules.pdf> (dostęp: 15.10.2025).
- Resolution 46/152 General Assembly, Creation of an Effective United Nations Crime Prevention and Criminal Justice Program, 18 December 1991, https://www.unodc.org/documents/commissions/CCPCJ/GA_Resolution-46-0152_E.pdf (dostęp: 15.10.2025).
- Resolution 1992/1 Economic and Social Council, Establishment of the Commission on Crime Prevention and Criminal Justice, 06 February 1992, <https://ecosoc.un.org/en/documents/resolutions/year/1992> (dostęp: 15.10.2025).
- Recommendation (2006) 2 of the Committee of Ministers of the Council of Europe, adopted on 11 January 2006, https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/Recommendation_Rec2006_of_the_Committee_of_Ministers_to_member_states_on_the_European_Prison_Rules.pdf (dostęp: 15.10.2025).
- Rezolucja 65/229 przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne w dniu 21 grudnia 2010 r. Reguły Narodów Zjednoczonych dotyczące postępowania z kobietami pozbawionymi wolności i środków nieizolacyjnych dla przestępców płci żeńskiej (reguły z Bangkoku), A/RES/65/229.
- Salvador Declaration on Comprehensive Strategies for Global Challenges: Crime Prevention and Criminal Justice Systems and Their Development in a Changing World 19 April 2010, https://www.unodc.org/documents/crime-congress/12th-Crime-Congress/Documents/Salvador_Declaration/Salvador_Declaration_E.pdf (dostęp: 15.10.2025).

Dokumenty organów międzynarodowych

- European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, Women in prison, CPT/Inf (2018) 5, <https://www.coe.int/en/web/cpt/women-in-prison> (dostęp: 15.10.2025).
- Report of the Special Rapporteur on torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment, 5 January 2016, A/HRC/31/57.
- Report on the meeting of the expert group to develop supplementary rules specific to the treatment of women in detention and in custodial and non-custodial settings held in Bangkok from 23 to 26 November 2009, <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/v10/520/17/pdf/v1052017.pdf> (dostęp: 15.10.2025).

Subcommittee on Prevention of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, Prevention of torture and ill-treatment of women deprived of their liberty, 18 January 2016, CAT/OP/27/1.

Subcommittee on Prevention of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, Prevention of torture and ill-treatment of women deprived of their liberty, approved by the Subcommittee at its twenty-seventh session (16–20 November 2015), CAT/OP/27/1.

United Nations Commission on Crime Prevention and Criminal Justice, Report on the nineteenth session (4 December 2009 and 17–21 May 2010), Economic and Social Council Official Records, 2010, Supplement No. 10, E/2010/30, E/CN.15/2010/20.

United Nations Office on Drugs and Crime, Open-ended intergovernmental expert group meeting to develop supplementary rules specific to the treatment of women in detention and in custodial and non-custodial settings, Bangkok, Thailand, 23–26 November 2009.

Provisional agenda, https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Expert-group-meeting-Bangkok/Provisional_Agenda.pdf (dostęp: 15.10.2025).

Literatura

Blum Deborah, *Mózg i płeć. O biologicznych różnicach między kobietami i mężczyznami*, Warszawa 2000.

Deputat Joanna, *Problematyka odbywania kary pozbawienia wolności przez kobiety*, „Kortowski Przegląd Prawniczy” 2018, nr 3, s. 1–5.

Cała-Wacinkiewicz Ewelina, *Humanizacja prawa międzynarodowego i humanizacja w prawie międzynarodowym a upodmiotowienie jednostki*, [w:] *Podmiotowość prawnomiędzynarodowa i jej współczesne aspekty*, red. Ewelina Cała-Wacinkiewicz, Jerzy Menkes, Joanna Nowakowska-Małusecka, Wojciech Szymon Staszewski, Warszawa 2020, s. 87–91.

Cała-Wacinkiewicz Ewelina, *Ekskluzja społeczna a konstytucyjnie uwarunkowana godność człowieka*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2022, nr 5(69), s. 253–265.

Kaczmarczyk Monika, Drąg Monika, *Macierzyństwo w izolacji. Sytuacja osadzonych matek w Domu Matki i Dziecka*, „Biografistyka Pedagogiczna” 2023, nr 2, t. 8, s. 567–591.

Kaczmarczyk Monika, Toroń-Fórmanek Barbara, *Osadzone. Sytuacja społeczna kobiet w izolacji penitencjarnej*, Toruń 2022.

Kalisz Tomasz, *Populacja kobiet osadzonych w polskich jednostkach penitencjarnych*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 2006, t. 20, s. 263–277.

Kobiety i mężczyźni: odmienne spojrzenia na różnice, red. Bogdan Wojciszke, Gdańsk 2002.

Machel Henryk, *Przestępczość kobiet i wobec kobiet – spojrzenie kryminologiczno-penitencjarne*, „Resocjalizacja Polska” 2014, nr 8, s. 13–25.

- Sadżuga Roksana, *Macierzyństwo czynnikiem wspomagającym resocjalizację kobiet w zakładach karnych*, [w:] *Współczesne wyzwania dla systemów penitencjarnych na świecie*, red. Małgorzata Szwejkowska, Kamil D. Ryś, Olsztyn 2016, s. 205–211.
- Teleszewska Magdalena, *Wykonywanie kary pozbawienia wolności wobec kobiet*, Białystok 2018.
- Wojciszke Bogdan, *Człowiek wśród ludzi. Zarys psychologii społecznej*, Warszawa 2002.
- Walmsley Roy, *World Female Imprisonment List (fifth edition). Women and girls in penal institutions, including pre-trial detainees/remand prisoners*, Institute of Crime & Justice Policy Research, World Prison Brief 2022, https://www.prisonstudies.org/sites/default/files/resources/downloads/world_female_imprisonment_list_5th_edition.pdf (dostęp: 15.10.2025).
- Wrońska Iwona, *Pozytywna dyskryminacja kobiet w europejskiej przestrzeni prawnej*, Białystok 2019.

Netografia

- <https://www.unwomen.org> (dostęp: 15.10.2025).
- <https://digitallibrary.un.org> (dostęp: 15.10.2025).
- <https://www.unodc.org> (dostęp: 15.10.2025).
- <https://asc41.org> (dostęp: 15.10.2025).
- <https://www.tjbangkokrules.org> (dostęp: 15.10.2025).
- <https://ecosoc.un.org> (dostęp: 15.10.2025).
- <https://bip.brpo.gov.pl> (dostęp: 15.10.2025).

► STRESZCZENIE

Reguły z Bangkoku – (nieoczywistym?) standardem kształtującym status kobiet w warunkach izolacji penitencjarnej

Niniejsze opracowanie porusza problematykę ochrony kobiet osadzonych w jednostkach penitencjarnych na podstawie Reguły z Bangkoku. Standardy normatywne i praktyka postępowania w zakresie zatrzymań i traktowania kobiet w detencji – mimo niewiążącego prawnie charakteru analizowanych Reguł – stanowi ważną podstawę dla wyznaczenia standardu, istotnego w działalności legislacyjnej państw i w stosowaniu dobrych praktyk przez pracowników systemów penitencjarnych. Skuteczne zapobieganie naruszeniom zasady równości płci w miejscach pozbawienia wolności i przeciwdziałanie takiemu zjawisku wymaga kompleksowego podejścia i angażowania interesariuszy – zarówno w ramach systemu wymiaru sprawiedliwości, jak i poza nim.

Przypadająca na 2025 rok piętnasta rocznica przyjęcia Reguł z Bangkoku stanowi przyczynek do szeroko nakreślonego dyskursu społecznego i podejmowania dalszych działań na rzecz ochrony praw kobiet pozbawionych wolności – zarówno przez władze państwowe, w tym podmioty krajowych mechanizmów prewencji i instytucji, działających na rzecz praw człowieka, jak i tworzących społeczeństwo obywatelskie organizacje pozarządowych, zajmujących się prawami człowieka. Bez wątpienia jednym z warunków skutecznej realizacji zasady równości płci w stosunku do grupy kobiet więźniarek jest prowadzenie procesu ciągłego monitoringu (w wymiarze krajowym i międzynarodowym), analizującego przyczyny, dynamikę i skutki wdrażania postanowień Reguł z Bangkoku. Stanowi to swoiste wyzwanie dla Polski, kierując uwagę na społecznie doniosłe, praktyczne aspekty wdrożenia Reguł z Bangkoku do krajowych systemów penitencjarnych.

Interpretacji Reguł z Bangkoku oparta jest koncepcyjnie na zasadzie równości płci, normatywnie zakotwiczonej w zasadzie poszanowania godności człowieka, stanowiącej podwaliny systemu ochrony praw człowieka. Egzemplifikację tego twierdzenia stanowi przyjęta w niniejszym opracowaniu podmiotowo wyznaczona perspektywa kobiet więźniarek, analizowana w kontekście genezy i prawnej specyfiki Reguł z Bangkoku. Zagadnienie praw i wolności kobiet w detencji jest jednym z tych, które nie tylko może, ale powinno być rozpatrywane wieloaspektowo na kanwie zasady równości płci.

Owa wieloaspektowość daje asumpt do ukazywania historycznych i współczesnych procesów, stanów i zjawisk determinujących konieczność ochrony praw osób ze szczególnymi potrzebami. Gdyby nie przyjęcie tytułowych Reguł z Bangkoku owa konieczność nie byłaby unaoczniona, ale – co w piętnastolecie ich obowiązywania należy *explicite* podkreślić – nie byłoby swoistego wyznacznika i punktu odniesienia kształtującego postrzeganie tych praw. Reguły z Bangkoku to nie tylko narzędzie, poprzez które materializuje się jedna z kategorii praw człowieka, jaką są prawa kobiet w detencji, ale to przede wszystkim standard kształtujący status kobiet w warunkach izolacji penitencjarnej.

► SUMMARY

The Bangkok Rules – (Unobvious?) Standard Determining the Status of Women in Prison

This study deals with the protection of women prisoners based on the Bangkok Rules. Normative standards and practices regarding the detention and treatment of women in detention – despite the non-legally binding nature of the analysed Rules – constitute an important basis for setting standards relevant to the legislative activities of states and the application of good practices by penitentiary system employees. Effectively

preventing and counteracting gender-based discrimination in places of detention requires a comprehensive approach and the involvement of stakeholders both within and outside the justice system.

The 15th anniversary of the adoption of the Bangkok Rules in 2025 is an opportunity for a broad social discourse and for further action to protect the rights of women in prison – both by the state authorities, including national prevention mechanisms and human rights institutions, as well as civil society organisations dealing with human rights. Undoubtedly, one of the conditions for the effective implementation of the principle of gender equality in relation to the group of women prisoners is the process of continuous monitoring (both at the national and international level), analysing the causes, dynamics and effects of the implementation of the Bangkok Rules. This is a specific challenge for Poland, directing attention to the socially significant, practical aspects of implementing the Bangkok Rules into national penitentiary systems.

The interpretation of the Bangkok Rules is conceptually based on the principle of gender equality, normatively anchored in the principle of respect for human dignity, which forms the foundation of the human rights protection system. This claim is exemplified by the subjectively designated perspective of women prisoners adopted in this study, which is analysed in the context of the origins and legal specificity of the Bangkok Rules. The issue of women's rights and freedoms in detention is one of those that not only can, but should be considered from a multi-faceted perspective based on the principle of gender equality.

This multifaceted approach provides an opportunity to highlight historical and contemporary processes, conditions and phenomena that determine the need to protect the rights of people with special needs. If it was not for the adoption of the eponymous Bangkok Rules, this necessity would not be apparent, but – which on the 15th anniversary of their entry into force should be explicitly emphasised – there would be no specific determinant and point of reference shaping the perception of these rights. The Bangkok Rules are not only a tool through which one category of human rights, namely the rights of women in detention, is materialised, but above all a standard that shapes the status of women in conditions of penitentiary isolation.